

Handledning

delprojekt Hälsoskadligt buller

januari 2001

Handledning, delprojekt hälsoskadligt buller

Miljösamverkan Västra Götaland januari 2001

Innehåll

Bakgrund och syfte	3
Om handledningen	3
Hälsoskadligt buller, vad omfattas i delprojektet	3
Lagstiftning och riktvärden m.m.	4
Kampanj: Att göra-lista, tidsplan och rapportering	7
Tillsynens genomförande	8
Förebyggande åtgärder	8
Var få information och mer kunskaper?	10

Bilagor

- Bilaga 1 Information till verksamhetsutövare/lokalägare. Består av:
- Brevmall
  - Folder i fickformat med allmän information om bullerproblemet, lagstiftning, tillsyn, egenkontroll.
  - Ett blad med information om mätinstrument, akustikkonsulter och ljudnivåbegränsare.
- Bilaga 2 Inspektionsprotokoll/checklista för miljökontorens tillsyn
- Bilaga 3 Vägledning för miljökontorens mätningar.
- Bilaga 4 Exempel på hur en kommunal bullerpolicy kan utformas
- Bilaga 5 Mall till yttrande till polismyndighet.
- Bilaga 6 Generell mall för yttrande/upplysning om buller
- Bilaga 7 Mallar till inspektionsmeddelande/mätprotokoll, skrivelse om klagomål, kommunikation inför föreläggande och föreläggande

Bakgrund och syfte

Hörselskador, däribland tinnitus och ljudöverkänslighet, till följd av högt buller på diskotek, konserter m.m. har uppmärksammats på senare år. Många riskerar livslånga hörselskador, och det är en angelägen hälsoskyddsfråga att motverka detta. Såväl ekvivalentnivån som maximala ljudnivån bör ligga under de värden Socialstyrelsen rekommenderar (se nedan). Detta delprojekt syftar till att dessa riktvärden ska underskridas vid i princip alla arrangemang i länet.

Vikten av ett aktivt arbete mot hälsoskadligt buller har betonats på ett möte hos landshövdingen i januari 2000. Också i andra län, bl.a. Värmland, bedrivs projekt av liknande slag. Under Innemiljöåret 99, som också var Tinnitusåret 99, uppmärksammades dessa frågor mycket och en förväntan på insatser från myndigheterna mot hälsoskadligt buller finns hos stora grupper i samhället.

Om handledningen

Denna handledning informerar om hur material som framtagits i delprojektet (= bilagor till denna handledning) kan användas och vilka insatser miljökontoren kan göra.

Handledningen orienterar också om hälsoskadligt buller, lagstiftning och vägledning från centrala myndigheter m.m.

I viss utsträckning tar handledningen (inkl. bilagorna) också upp störande buller, när det är naturligt att behandla det samtidigt som hälsoskadligt buller.

Till grund för handledningen ligger den särskilda projektplan, daterad 7 juni 2000 som tagits fram av Projektgrupp buller (projektgruppen). Tidplanen har dock måst justeras något jämfört med projektplanen. Projektplanen biläggs inte, då motsvarande inarbetats i denna handledning.

Hälsoskadligt buller, vad omfattas i delprojektet

Delprojektet rör såväl permanenta inrättningar som tillfälliga arrangemang. Följande typer av verksamhetsutövare/lokalägare berörs

- Diskotek
- Dans- och musikrestauranger
- "Friskis och svettis", gym och liknande
- Biografer
- Skolor, teatrar, Folkets Hus, ungdomsgårdar och liknande som regelbundet eller ibland upplåter sina lokaler till/själva arrangerar konserter, diskotek eller danstillställningar
- Festival- och konsertarrangörer

Lagstiftning och riktvärden m.m.

Miljöbalken, MB

Olägenhet för människors hälsa definieras i MB 9 kap 3 §.

Av MB 2 kap framgår bl.a. att verksamhetsutövare ska ha kunskap (2 §) och vidta de åtgärder som krävs för att förebygga, hindra eller motverka olägenhet för människors hälsa (3§). Vid yrkesmässig verksamhet ska bästa möjliga teknik användas (3§).

Egenkontroll

Alla verksamhetsutövare är generellt skyldiga att bedriva någon form av egenkontroll enligt MB 26 kap 19 §. För anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet gäller därutöver de mer formella kraven med dokumenterad egenkontroll enligt Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (1998:901).

Anmälningsplikt

Inga av här aktuella verksamheter (t.ex. dansrestaurang, diskotek, festivalkonsert) torde i sig vara anmälningspliktiga med undantag för träningslokaler, "gym," och liknande som kan räknas till idrottsanläggningar och är anmälningspliktiga enligt Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899), 38 § p. 2.

Tillsyn

Tillsynen av här aktuella verksamheter och lokaler utövas av kommunens miljönämnd (el. motsvarande).

Vid behov kan föreläggande om åtgärder eller förbud meddelas med stöd av MB 26 kap. 9 §.

Vem riktar sig tillsynsbeslut till?

Enligt huvudregeln är det verksamhetsutövaren, d.v.s. den som bedriver en viss verksamhet eller vidtar en åtgärd, som har ansvar för att miljöbalkens regler efterlevs.

I 9 kapitlet 9 § miljöbalken finns en särskild regel som säger att bostäder och lokaler för allmänna ändamål skall brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Enligt denna bestämmelse är det fastighetsägaren eller nyttjanderättshavaren som skall vidta de åtgärder som behövs för att förhindra störningar.

Som exempel på lokal för allmänna ändamål kan nämnas samlingslokaler, skolor, idrottsanläggningar m.m.

Utgångspunkten är att ett beslut ska rikta sig till verksamhetsutövaren. Då det, t.ex. gäller ett diskotek riktar sig beslutet till den som driver diskoteksverksamheten. Det är normalfallet.

Men ibland kan osäkerhet råda om mot vem ett tillsynsbeslut ska riktas, verksamhetsutövaren eller fastighetsägaren. Följande bedömningar bör då göras:

Först tar man reda på vilken typ av lokal det rör sig om. Om det gäller lokaler för allmänna ändamål (t.ex. skola) är det ägaren eller nyttjanderättshavaren (t.ex. skolförvaltningen om det är en skola som ägs av ett fastighetsbolag) som enligt miljöbalken 9 kap 9 § ska ställas till ansvar. Både ägaren och nyttjanderättshavaren kan vitesföreläggas, dock ej solidariskt vitesbelopp. Det ska klart och tydligt framgå vad var och en ska göra. Ofta är sä-

kert båda medvetna om problemet.

Är det fråga om att man t.ex. hyr ut en industrilokal (icke lokal för allmänna ändamål) är det verksamhetsutövaren = arrangören som ansvarar för att miljöbalkens hänsynsregler uppfylls.

Ordningslagen

Vid olika typer av tillfälliga arrangemang måste tillstånd enligt ordningslagen sökas hos polismyndigheten enligt ordningslagen (1993:1617). Polismyndigheten är därvid skyldig att inhämta kommunens yttrande, däribland från miljö- och hälsoskydd. De krav som kommunen ställer i yttrandet måste polisen föreskriva som villkor för tillståndet.

Arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagen är också tillämplig på bullerfrågor. Enligt Arbetarskyddsstyrelsens föreskrift, AFS 1992:10, ska arbete planeras och bedrivas så att bullerexponeringen för dem som sysselsätts i verksamheten reduceras till lägsta praktiskt möjliga nivå med hänsyn till teknisk utveckling och möjligheterna att begränsa bullret.

Se vidare nedan under Gränsvärden.

Riktvärden

Hälsoskadligt buller

Vidstående tabell visar de riktvärden som Socialstyrelsen anger i sina allmänna råd *Buller inomhus och höga ljudnivåer*, SOSFS 1996:7(M). Riktvärdena kan även tillämpas för konserter m.m. utomhus. Observera det lägre riktvärdet för arrangemang som riktar sig till barn ^{1, 2}

De allmänna råden är utfärdade då hälsoskyddslagen gällde, men är giltiga som allmänna råd också under miljöbalken.

Skydd mot hörselskador på konserter, diskotek m.m.	
Maximalt	dBA max
	115
Ekvivalent	dBA ekv
	100

För "knattediskotek" och liknande som riktar sig till barn bör ljudnivån begränsas till 90 dBA, ekvivalentnivå.

Riktvärdena är inga bindande gränsvärden men bör vara vägledande för verksamhetsutövares, lokalägares och tillsynsmyndigheternas bedömningar av vilka bullernivåer som ska underskridas för att minska riskerna för hörselskador.³

---

¹ Enligt Socialstyrelsen är det inte rimligt att ställa krav på 90 dBAeq om det gäller blandad publik både barn och vuxna. När en aktivitet riktar sig direkt till barn är det däremot rimligt.

² Projektgruppens förslag till definition av barn = före tonåren.

³ Inget hindrar naturligtvis en kommun från att införa strängare riktvärden i en policy. Miljösamverkans projektgrupp buller rekommenderar dock inte det. Det är Socialstyrelsens riktvärden som är grunden. Om vi kan medverka till att dessa får genomslag fullt ut har vi uppnått mycket. Alltför stränga riktvärden kan upplevas som helt orealistiska av arrangörer, och man bryter då mot dem, och då kan det nog vara stor risk att man också hamnar högre än Socialstyrelsens riktvärden. För vissa verksamheter med musikkbuller dagligen under flera timmar, t.ex. gym eller musikundervisning, kan däremot gränsvärdena enligt arbetsmiljölagen innebära att bullernivåerna måste vara lägre än Socialstyrelsens riktvärden. Se räkneexempel efter tabellen under Gränsvärden.

I enskilda ärenden kan tillsynsmyndigheten besluta om avsteg från dessa riktvärden, i mildrande eller skärpande riktning, om det är motiverat med hänsyn till förhållandena i det aktuella fallet.

Störande buller

Ovanstående gäller hälsoskadligt buller. I SOSFS 1996:7 finns även riktvärden för störande buller inomhus angivna som ekvivalentnivå (30 dBA), maximalnivå (35 - 45 dBA) samt ekvivalentnivå för olika frekvenser av lågfrekvent buller, basljud (dessa värden återges inte här.). I 1996:7 anges även, under rubriken tillämpning, att bullernivåer ner till 25 dBA kan upplevas som störande. Det kan gälla lågfrekvent musikbuller som sprids via byggnadskonstruktionen eller ljud med hörbara tonkomponenter.

Riktvärden för störande buller finns även i Naturvårdsverkets Allmänna råd 1978:5 (andra upplagan 1983), *Externt industribuller*. Dessa anger riktvärden för störande buller utomhus, och bör också kunna vara vägledande för bedömning av t.ex. buller från konsert i ett bostadsområde. I nedanstående tabell redovisas de viktigaste av dessa riktvärden.

Externt industribuller, riktvärden				
Område	Ekvivalent dBA			Maximalt dBA
	kl 07 - 18	kl 18 - 22	kl 22 - 07	kl 22 - 07
Bostäder m.m	50	45	40	55
Friluftsområden	40	35	35	50

Gränsvärden

AFS 1992:10

Gränsvärden för hälsoskadligt buller i arbetslivet finns i *Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om buller* AFS 1992:10 (innehåller även allmänna råd). I här aktuella verksamheter kan de t.ex. gälla för personal som arbetar på gym och restauranger. För de sistnämnda gäller även AFS 1982:20, se nedan.

Tillsyn utövas av Yrkesinspektionen. Vid misstanke om att dessa gränsvärden överskrids bör miljökontoret informera Yrkesinspektionen. I tabellen nedan redovisas exponeringsvärdena i AFS 1992:10.

Exponeringsvärden för buller avseende hörselskaderisk (AFS 1992:10)	
Ekvivalent ljudnivå under en 8-timmars arbetsdag	85 dB(A)
Maximal ljudnivå (med undantag för impuls ljud)	115 dB(A)
Impulstoppvärde	140 dB(C)

Om arbetstiden är annan än 8 timmar ska en omräkning av vad uppmätt ekvivalentnivå motsvarar vid 8 timmars exponering göras enligt formler som redovisas i föreskriften. Exempelvis motsvarar 88 dB(A) ekvivalentnivå under 4 timmars arbetsdag samma risk som 85 dB(A) under 8 timmar. Personal som arbetar på t.ex. gym 2 timmar per dag skulle på motsvarande sätt inte få utsättas för mer än 91 dB(A) ekvivalentnivå under denna tid för att det ska motsvara 85 dB(A) under en 8-timmarsdag.

Om man tänker sig att det finns kunder som vistas t.ex. en timme per dag i en sådan lokal skulle en beräkning enligt Arbetarskyddsstyrelsens regler också kunna vara en grund för att med stöd av miljöbalken kräva lägre bullernivåer än Socialstyrelsens riktvärden. I detta

exempel, en timme per dag fem dagar i veckan, skulle högst 94 dB(A) ekv vara rimligt att acceptera.

AFS 1982:20

Enligt AFS 1982:20, *Restauranger och andra storhushåll*, 16 §, får musik i serveringslokal inte ge upphov till ljud vars nivå överstiger 90 dB(A) vid personalens uppehålls- och passageställen. Lägre nivå ska eftersträvas. I lokal där musik med hög ljudnivå förekommer bör anordning för kontroll av ljudnivån finnas.

I kommentarerna till denna paragraf förtydligar man att medelvärdet över en 8-timmars arbetsdag naturligtvis inte får överskrida gränsvärdena i AFS 1992:10.

Kampanj: Att göra-lista, tidsplan och rapportering

Se också avsnittet förebyggande åtgärder nedan, som tar upp insatser som inte är knutna till kampanjtiden.

Klart/snarast

Detta bör redan vara klart, annars görs det snarast:

Miljökontoren tar fram förteckningar på verksamhetsutövare/lokalägare. (Se exempel ovan på vilka dessa är under rubriken *Hälsoskadligt buller, vad omfattas i delprojektet*)

Det bör vara möjligt att få en hel del hjälp av fritidskontoren i denna uppgift.

Fr.o.m. januari t.o.m. februari 2001

Miljökontoren skickar ut informationsmaterial till verksamhetsutövarna/lokalägarna. (**Bilaga 1** som informerar om bullerproblemet, lagstiftning, mätinstrument, ljudnivåbegränsare och akustikkonsulter). Utskickan *måste* stöttas genom telefonsamtal för att få önskat genomslag. Bäst är antagligen att ringa ett par dagar i förväg och förvarna om att viktig information om buller kommer från miljökontoret. Har man möjlighet är det naturligtvis ännu bättre att dela ut informationen vid ett besök.

Fr.o.m. mars t.o.m. augusti 2001

En samordnad tillsynskampanj genomförs genom att miljökontoren genomför kontrollerande inspektioner, med start cirka en månad efter det att den nyssnämnda informationen skickats ut till verksamhetsutövarna. I inspektionerna bör även ingå kontrollmätningar. Inspektionsprotokoll/checklista finns i **bilaga 2**. Vägledning rörande mätningar finns i **bilaga 3**

Kommuner med mycket säsongsbundna verksamheter, t.ex. diskotek under semesterperioden, festivaler m.m., bör genomföra en särskild informations- och inspektionsomgång under sommaren, riktad till dessa verksamheter.

September 2001

Projektgruppen skickar ett frågeformulär till miljökontoren som redovisar vad som gjorts och resultat av kontrollmätningar. Projektgruppen sammanställer en rapport som redovisar

och utvärderar arbetet. I rapporten bör också ges förslag till hur kommunerna kan fortsätta arbeta mot hälsoskadligt buller.

Tillsynens genomförande

Inspektion bör i första hand göras på verksamheter som fått informationsmaterialet (bilaga 1) för att kontrollera hur detta slagit igenom.

Använd gärna bilaga 2 som stöd vid inspektionen.

Om mätningar: Se bilaga 3.

Hörselskydd bör användas vid bullermätningar⁴.

Det är en fördel och ibland nödvändigt att vara två personer vid inspektionerna. Överväg gärna samverka med grannkommun för att detta ska vara genomförbart. Särskilt när det gäller stökiga danslokaler m.m. är det svårt att klara inspektionen med en person. Det är också av arbetsmiljöskäl olämpligt att utföra sådant arbete ensam, då det inte kan uteslutas att det kan uppstå hotfulla situationer.

Inspektion bör när det är praktiskt genomförbart göras oanmäld. Sätt igång och mät så snabbt som möjligt efter ankomsten, innan eventuella "varningar" från den personal man träffade vid entrén nått dem som sköter ljudanläggningen.

Meddela på plats resultat av mätningar endast om dessa direkt kan utvärderas entydigt⁵. Om det inte är möjligt, hänvisa till det inspektionsmeddelande som under alla förhållanden ska skickas till ansvarig för verksamheten någon vecka efter inspektionen.

När inspektionsmeddelandet skrivs bör krav på omedelbara åtgärder ställas om riktvärdena överskridits.

Inspektionsmeddelandet kan ersättas av föreläggande eller förbud när det bedöms erforderligt.

Exempel på inspektionsmeddelande och föreläggande finns i **bilaga 7**

Förebyggande åtgärder

Detta avsnitt avser andra viktiga insatser än sådana som är knutna till kampanjtiden.

Kommunal policy

Det är lämpligt att miljökontoret, gärna redan under kampanjtiden, initierar frågan om en kommunal policy mot hälsoskadligt buller. En kommunal policy syftar fr.a. till att säkerställa acceptabla ljudnivåer i de lokaler och anläggningar där kommunen själv som ägare eller nyttjanderättshavare har beslutanderätt. Ett exempel på hur en kommunal policy kan utformas finns i **bilaga 4**.

---

⁴ Ett exempel på leverantör av hörselskydd av "musiker kvalitet": Bellman&Symfon Anne, Lindkvist S. Långebergsgatan 30 Box 9104 400 93 Göteborg tel 031 68 28 20 www.bellman.se info@bellman.symfon.se

⁵ Uppmana då till omedelbar sänkning av volymen om riktvärdena överskridits.

Tillfälliga arrangemang

Inför tillfälliga arrangemang då polisen enligt ordningslagen inhämtar miljökontorets yttrande är det viktigt att i yttrandet ställa precisa krav på ljudmiljön. Använd **bilaga 5** som mall för dessa yttranden.

Livsmedelsärenden

I samband med tillstånd till livsmedelslokaler där höga ljudnivåer kan befaras, exempelvis dansrestauranger och diskotek, bör motsvarande villkor som angetts i föregående stycke tas med i beslutet, som upplysning eller som föreläggande. Hänvisning får i den delen av beslutet göras till miljöbalken, då bullervillkor naturligtvis inte kan tas enligt livsmedelslagstiftningen.

I **bilaga 6** ges exempel på skrivning som kan användas som upplysning.

Ett exempel på föreläggande finns i **bilaga 7** (avsett för konsert, men kan tjäna som mall också för andra situationer).

Anmälningspliktiga lokaler/anläggningar enligt 38 § F. om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (1998:899)

De lokaler/anläggningar som avses är:

1. hotell, pensionat eller liknande
2. idrottsanläggningar, campinganläggningar, badanläggningar, strandbad och liknande
3. lokaler för hygienisk behandling
4. lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande

Särskilt beträffande gym och liknande, som räknas till idrottsanläggningar, är det viktigt att det svar som ges på anmälan ställer krav på begränsningar av buller från musik. Det samma gäller för hotell som kan ha utrymmen för diskotek o.dyl. Svaret kan vara i form av ett brev, eller ett föreläggande.

I **bilaga 6** ges exempel på skrivning som kan användas i brev som svar på anmälan.

Ett exempel på föreläggande finns i **bilaga 7** (avsett för konsert, men kan tjäna som mall också för andra situationer)

Yttranden i alkoholärenden

Miljökontoret/nämnden får från kommunens socialförvaltning ärenden som rör tillstånd till servering av alkohol på remiss. Om musikbuller kan befaras i aktuell verksamhet bör en erinran om detta tas med i yttrandet. Om det bedöms behövt kan ett sådant ärende också aktualisera att miljönämnden tar ett eget beslut med föreläggande till den aktuella verksamheten om villkor för bullernivåer.

I **bilaga 6** ges exempel på skrivning som kan användas i yttrandet.

Ett exempel på föreläggande finns i **bilaga 7** (avsett för konsert, men kan tjäna som mall också för andra situationer)

Bygglovsgranskning

I granskningar av bygglovsärenden avseende lokaler/byggnader där hälsoskadligt buller kan befaras bör påpekanden om bullerfrågan göras. Om det bedöms behövt kan ett så-

dant ärende också aktualisera att miljönämnden tar ett eget beslut med föreläggande till den aktuella verksamheten om villkor för bullernivåer.

I **bilaga 6** ges exempel på skrivning som kan användas i granskningsutlåtandet.

Ett exempel på föreläggande finns i **bilaga 7** (avsett för konsert, men kan tjäna som mall också för andra situationer)

Var få information och mer kunskaper?

Föreskrifter och allmänna råd

- Socialstyrelsens allmänna råd *Buller inomhus och höga ljudnivåer*, SOSFS 1996:7(M). Finns på Socialstyrelsens hemsida på adress: www.sos.se/sosfs/1996_7/1996_7.htm
- Naturvårdsverkets Allmänna råd 1978:5 (andra upplagan 1983), *Extern industribuller*. Detta allmänna råd finns inte på Internet.
- Arbetarskyddsstyrelsens *Kungörelse med föreskrifter om buller* AFS 1992:10 (innehåller även allmänna råd)
- Arbetarskyddsstyrelsens *Restauranger och andra storhushåll* AFS 1982:20

Arbetarskyddsstyrelsens författningar finns på <http://www.arbsky.se/afsintro.htm>

Litteratur m.m.

- Socialstyrelsens CD-rom *Bullriga fritidsmiljöer*, framtagen i samverkan med miljöförvaltningen i Göteborg, ger en bra allmän orientering om problemet och även konkreta råd om åtgärder och mätningar.
- *Vad är tinnitus?* Broschyr i CD-format. Beställs på fax 08-449 88 11 eller genom Folkhälsoinstitutets hemsida www.fhinst.se. Där finns den också i pdf-format att hämta hem.
- *Tinnitus - frågor och svar*, samt andra broschyrer, studiematerial och böcker från Hörselskadades Riksförbund. Tel 08-457 55 00. www.hrf.se
- Information om tinnitus på Hörselskadades Riksförbunds hemsida: www.hrf.se/Att%20vara/tinnitus.htm
- Information om tinnitus, öronproppar m.m. ges av AMMOT, Artister och musiker mot tinnitus, på www.dbdbdb.nu
- Information om hälsoskadligt musikbuller finns också på www.hearnet.com

Kontakter, hjälp och råd

- **Miljösamverkans Projektgrupp buller**
Björn Närlundh, Miljöförvaltningen Göteborg bjorn.narlundh@miljo.goteborg.se
Gunilla Jansson Hörselvården Borås gunilla.jansson@vgregion.se
Britt Mari Karlsson Miljökontoret Trollhättan britt.mari.karlsson@trollhattan.se
Annika Lundahl Miljökontoret Vänersborg annika.lundahl@vanersborg.se
Bo Sandin Miljökontoret Skövde bo.sandin@skovde.se
Gudrun Törnström Länsstyrelsen gudrun.tornstrom@o.lst.se
Lasse Lind, projektledare lind.lasse@telia.com

Kontakta bland dessa i första hand:

Gunilla Jansson, tel 033 - 616 18 40, när det gäller frågor om bullerskador o.dyl.
Björn Närlundh, tel 031-61 26 27, när det gäller praktiska erfarenheter av bullertillsyn och bullermätning
Gudrun Törnström, tel 031-60 50 73 när det gäller juridiska frågor, tillämpning av miljöbalken.

- **Yrkesinspektionen, Göteborgs distrikt.** Tel 031-10 89 00 vx
Lokalkontor i Borås tel 033 - 48 04 00 och Skövde tel 033 - 48 04 00
yrkesinspektionen.goteborg@arbsky.se
Tillsynsmyndighet enligt arbetsmiljölagen.
Ansvarig för bullerfrågor: Barbro Nilsson, Göteborg.
Yrkesinspektionen kontaktas i frågor som rör arbetsmiljö, och tipsas när misstanke finns om att arbetsmiljögränsvärdena för buller överskrider för personal på verksamheter där miljökontoret bedriver tillsyn enligt miljöbalken.
- **Yrkes- och miljömedicin, Göteborg (YMK).** Tel 031-335 48 00
yrkesmedicin@ymk.gu.se.
Här finns kunskaper om såväl hälsa som mätteknik. YMK har också möjlighet att hyra ut instrument. Kontakta YMK i knepigare frågor där ovanstående kontakter inte gett tillräcklig vägledning. Genom avtal med Regionens Folkhälsokommitté ger YMK råd och utför vissa utredningar i miljömedicinska frågor kostnadsfritt åt kommunernas miljökontor. För bullermätare får man dock betala instrumenthyra.
- **Ingemansson Technology AB.** Tel 031-774 74 00, www.ingemansson.se. Ingemansson ger, genom avtal med Naturvårdsverket, kostnadsfri rådgivning till miljökontoren i bullerfrågor. Detta avtal gäller dock främst samhällsbullerfrågor och yttre bullerstörningar.
- **Hörselskadades Riksförbund (HRF).** Tel 08-457 55 00. www.hrf.se. Med följande distrikt i vårt län: Skaraborg (tel ordf. 0511-109 00), Göteborg och Bohus (tel 031-711 09 02) och Älvsborg (tel 033-10 08 18). Föreningar finns i många kommuner. Se under HRF lokalt på HRFs hemsida.
- **Socialstyrelsen.** www.sos.se Klicka på Hälsa och sjukvård - Hälsoskydd
- **Folkhälsoinstitutet** www.fhinst.se
- **AMMOT, Artister och musiker mot tinnitus.** Tel 08 - 442 32 97, 070 - 799 65 13, www.dbdbdb.nu

Miljösamverkans hemsida

På Miljösamverkans hemsida (www.vgregion.se/miljo klicka på Miljösamverkan - Översikt - Hälsoskadligt buller på diskotek m.m.) finns denna handledning och efter hand läggs aktuell information från delprojektet in. Ambitionen är också att här ha en frågor-och-svar-lista som byggs på allteftersom olika frågor framkommer under arbetet.

Bilaga 1

Information till verksamhetsutövare/lokalägare.

Består av

- Brevmall.
- Folder i fickformat med allmän information om bullerproblemet, lagstiftning, tillsyn, egenkontroll. Foldern trycks separat och finns inte inbladad här
- Ett blad med information om mätinstrument, akustikkonsulter och ljudnivåbegränsare.

2001-0x-xx

Till

Diskotek, restauranger, biografier, gym,
festivalarrangörer och andra verksamheter
i kommunen där höga ljudnivåer kan före-
komma

samt till

fastighetsförvaltare, skolor m.fl som upp-
låter lokaler för sådana verksamheter

Viktig information från Miljökontoret

Musik kan skada hörseln

Här är information som ska hjälpa Er att undvika risk för hörselskador hos dem som besöker Er verksamhet:

- En broschyr som informerar om problemet och vad Ni bör göra.
- Ett blad med uppgifter om bullermätare, akustikkonsulter och ljudvisare/ljudvakter.

Miljökontoret planerar att genom kontrollerande inspektioner, då också bullermätningar utförs, besöka de flesta av Er under de närmaste månaderna. Vi börjar om några veckor. Vi hoppas att Ni innan dess åtgärdat eventuella problem med för höga ljudnivåer.

För den tillsyn vi utför debiteras ..... kr/timme enligt taxa fastställd av kommunfullmäktige.

Har Ni frågor är Ni mycket välkomna att kontakta undertecknad!

.....

Miljöinspektör
tel .....

Information om bullermätare, akustikkonsulter, ljudvisare och ljudvakter för er som bedriver verksamheter med musik m.m. i Västra Götalands län

Instrument för ljudmätning ("bullermätare")

<i>Leverantör</i>	<i>Fabrikat</i>	<i>Telefon</i>
Acoutronic	Larson Davis	08 - 765 02 80
Brüel & Kjær	Brüel & Kjær	08 - 449 86 00
Mätforum	Quest	08 - 82 25 50
Saven	Norsonic, Rion, 01dB	08 - 473 50 00

Det här är exempel på leverantörer av kvalitetsinstrument för ljudmätning. Däribland de fabrikat som anges. Några av leverantörerna kan också ha enklare och billigare instrument. Om möjligt bör man dock välja ett instrument av lägst "typ 2" enligt de standarder som gäller för ljudmätare. Om man ändå väljer enklare instrument måste man vara medveten om att de har en större felmarginal, det måste man ta hänsyn till när resultaten bedöms. Ett instrument för ljudmätning kan kosta från ett par tusen till över hundra tusen kronor.

En dosimeter är en lätthanterlig liten bullermätare som kan visa den genomsnittliga ljudnivån (*ekvivalentnivån*) under den tid den varit påslagen, det är en värdefull funktion. Ekvivalentnivån visas också av s.k. integrerande ljudnivåmätare. När det gäller musikbuller är det även viktigt att kunna avläsa det kraftigaste ljudet under mätperioden, *maximalnivån*. En ljudnivåmätare som endast visar den ljudnivå som råder vid avläsningsögonblicket är inte särskilt användbar.

Alla instrument måste regelbundet kalibreras, d.v.s. kontrolleras och justeras. Fråga den ni köper instrumentet av hur det kan kalibreras.

Man kan också få hjälp med kalibrering av instrument hos en del akustikkonsulter.

Akustikkonsulter

kan hjälpa till med mätningar, planering av ljudmiljö, högtalarplacering, ljudnivåvakter, val av ljudanläggning m.m. Här ges några exempel på konsulter i vårt län. Listan är ingen rekommendation. Det kan finnas fler bra akustikkonsulter att vända sig till.

Akustikkonsulter i Göteborg

Akustikbyrå, J&W	031 - 727 25 00
Akustikon AB	031 - 700 10 90
Ingemansson Technology AB	031 - 774 74 00
Akustikforum AB	031-15 62 00
Scherman NVC AB	031 - 96 97 38

Akustikkonsulter i Borås

Sveriges Provnings- och forskningsinstitut, SP	033 - 16 50 00
--	----------------

Akustikkonsulter i Skövde

Akustikverkstan AB	0500 - 41 80 80
Höron Sound AB	0500 - 41 41 61

Ljudvisare

SoundEar

Visar aktuell ljudnivå

Grönt = Ok

Grönt + Gult = Nu är det nära gränsen (5 dB under)

Grönt + Gult + Rött + VARNING = För högt

Finns i 3 st varianter

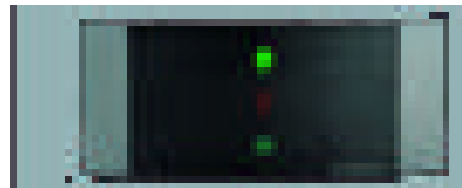
1. SoundEar med fast inställning
2. SoundEar XL stor variant
3. SoundEar 2000 med justerbar inställning

Ljudbegränsare

SoundBuster

Bryter strömmen när inställd nivå överskrids

LOCK-ALC MKII

Dämpare för inkoppling före slutsteg

Avsedd att övervaka att inställd maxnivå ej överskrids. Dämpar i så fall signalen mjukt

Ovanstående är exempel på apparater som kan användas. Det finns alltid möjlighet att undersöka om någon alternativ lösning kan vara att föredra.

Bilaga 2**Inspektionsprotokoll/checklista för miljökontorens tillsyn av hälsoskadligt buller på diskotek, konserter, gym m.m.**

Inspektionsdag och klockslag	Inspektör(er)
------------------------------	---------------

Benämning och belägenhet

Verksamhetens/lokalens benämning	
Adress till lokalen/beskrivning av belägenhet	Tel till lokalen
Kontaktperson på plats, namn och befattning	Tel kontaktperson

Företag/organisation

Företag/organisation som driver/ansvarar för verksamheten	
Företagets adress	Tel företaget
Kontaktperson, namn och befattning	Tel kontaktperson

Fastighet

Fastighetsägare	Fastighetsbeteckning
Fastighetsägarens adress	Tel fastighetsägare
Kontaktperson, namn och befattning	Tel kontaktperson

Verksamhet

Verksamhetens art, beskrivning	
Ljudanläggning	Tider då verksamhet pågår, dagar klockslag
	Publik, kunder Riktat sig huvudsakligen till barn ☐ Nej ☐ Ja
	Lokalens kapacitet Maxantal publik/kunder, ca: _____
	Personal Cirka antal som arbetar i lokalen och kan riskera höga ljudnivåer : _____

Inte alltid nödvändigt fylla i alla dessa fält

Inspektionsanteckningar

Verksamhet vid inspektionstillfället

Aktivitet: Konsert Dans Motion/träning Bio Annat: _____

Typ av musik: Levande, elförstärkt Levande ej förstärkt Inspelad

Ungefärligt antal personer i lokalen/området: _____ varav barn: _____ (upp till 13 år)

Subjektiv bedömning

Subjektiv bedömning av hörseskadande buller vid inspektionstillfället

Liten risk Ev. risk i hela eller delar av lokalen/området Stor risk i hela eller delar av lokalen/området

Beskrivning av bullersituationen i olika delar av lokalen/området:

Mätresultat

Mätinstrument

Start kl	Stopp kl*)	Plats	Ekv dB(A)	Max dB(A)	Antal toppar >115

Noteringar (mikrofonplacering, mätpersonens klädsel m.m.)

Mätinstrument

Start kl	Stopp kl*)	Plats	Ekv dB(A)	Max dB(A)	Antal toppar >115

Noteringar (mikrofonplacering, mätpersonens klädsel m.m.)

*) Varje mätning bör pågå minst 5 minuter

Egenkontroll och bullerbegränsande åtgärder

Bullernivåbegränsare/nivåvakt finns ☐ Nej ☐ Ja, I drift: ☐ Nej ☐ Ja	Beskrivning av eventuell begränsare/nivåvakt
Egen bullermätare/dosimeter/indikator finns ☐ Nej ☐ Ja, Funktionsduglig: ☐ Nej ☐ Ja	
Högtalare placerats/utformats för att minska risker (avstånd till publik, "ljudtak" eller annat) ☐ Nej ☐ Ja, beskrivning:	
Rutiner för att undvika för höga ljudnivåer ☐ Saknas ☐ Finns, beskrivning:	
Personal på plats känner till riktvärdena? ☐ Nej ☐ Ja	
Finns någon utsedd att särskilt ansvara för ljudnivån? ☐ Nej ☐ Ja Om ja, namn _____ befattning: _____	
Övrigt	

Övriga noteringar från besöket

<p>Risk för bullerstörningar till omgivningen.</p> <p>Platser med rökförbud om restaurang med minst 50 sittplatser.</p> <p>Hygieniska förhållanden.</p> <p>Övrigt</p>

Bilaga 3

Vägledning för miljökontorens mätningar

Bidrag till innehållet i denna bilaga har erhållits från akustikkonsulten Höron Sound, Box 161 541 24 Skövde, tel 0500 - 41 41 61, fax 0500 - 41 17 99.

Bilagan består av

- *Vägledning för fältmätning*, med särskilda avsnitt om *riggning av instrument* och *rapportering*.

- *Systemkrav mätutrustning*, med exempel på leverantörer och mätinstrument. Detta avser alltså instrument för miljökontorens mätningar i samband med inspektion, medan verksamhetsutövare kanske kan använda något enklare instrument för översiktliga kontroller av den egna ljudmiljön.

Vägledning för fältmätning

Generellt:

Det är lämpligt att utföra mätningen utan personalens vetskap för att inte påverka mätningen av denna orsak. Man kan även överväga möjligheten att även göra en jämförande mätning som personalen har vetskap om.

I förekommande fall bör mätningen göras sent på kvällen då ljudnivån normalt stiger med tilltagande berusningsgrad. Tidpunkten bedöms från fall till fall.

Mätningen utförs i sämsta position d.v.s. där ljudet uppfattas som högst. Exempelvis vid en konsert söker man upp positionen så nära högtalarna man kan komma som publik. Avspärrningar får ej passeras. Om man bedömer att tillåtna värden kommer att överskridas på ett större avstånd från högtalarna räcker detta. Ange var mätningen utförts - t.ex. 3 meter från högtalarna. Notera även om avspärrningar eller dylikt finns som markerar säkerhetsavstånd.

ANVÄND HÖRSELSKYDD !

Det är idag inte längre konstigt att gå ut på lokal med hörselskydd. Det finns idag både universalproppar ER20 och formgjutna proppar Elacin som ger en dämpning på cirka 20 dB och som ger en balanserad dämpning mellan bas och diskant.

En kort beskrivning av mätningens utförande finns i **SOSFS 1996:7** i slutet av punkt 7:

Ljudnivåer på diskotek och liknande bör mätas i människors vistelsezon där högsta ljudet kan förväntas. Mätningar av ekvivalent ljudnivå skall mätas under så lång tid att nivå för hela exponeringsperioden kan fastställas. Även tysta perioder mellan musikstycken skall ingå i mätningen.

Mer detaljerade råd ges på Socialstyrelsens CD-romskiva Bullriga fritidsmiljöer.

Inomhus:

Inomhus är normalt variationerna i ljudnivå mindre med undantag från i närheten av väggar och hörn där ljudet normalt är kraftigare.

I en modern biograf med högtalare runt om är ljudbilden ofta så homogen att placeringen inte har någon större betydelse. I en äldre biograf med högtalarplacering fram bör man eftersträva en mätning relativt långt fram.

På diskotek och restaurang förekommer ibland tillfälliga scenframträdanden. Många gånger får man vid dessa tillfällen helt andra ljudnivåer eftersom högtalaranläggning och ljudpersonal ej är samma som diskoteket använder.

Utomhus:

Mätningen skall utföras där människor normalt vistas. Utomhus är variationerna större. Detta gör att man då bör mäta både på ett mycket kort avstånd och ett förhållandevis långt avstånd från bullerkällan.

Mätningens varaktighet:

Mätperioden bör vara så pass lång att mätresultatet blir representativt. Se även utdrag ur SOSFS 1996:7 ovan. Fem minuter är dock ett absolut minimum. För att fånga in variation

mellan olika slags musik bör man helst låta mätningen pågå i obruten följd under ett antal låtar.

Dosimetermätning på flera objekt i följd¹

Under en inspektionsrunda besöks antagligen flera lokaler. Man slår då på dosimetern innan den första mätningen och slår inte av den förrän efter den sista mätningen.

Vid avläsningen (oftast via PC) kan sedan olika tidsavsnitt avgränsas och ekvivalentnivåer och max-värden fås för varje sådant tidsavsnitt.

Förfarandet kräver noggrannhet vid antecknande av klockslag för de olika mätningarna under inspektionsrundan. Man måste också notera klockslag då man byter position under en mätning.

Om man har en dosimeter som inte medger utvärdering av flera tidsavsnitt i efterhand måste avläsning göras efter varje mätning och dosimetern nollställas innan nästa.

Rigging av mätutrustning

Mikrofonplacering:

Mikrofonplaceringen finns föreskriven i ISO 9612. Där står att mikrofonen skall placeras 0,1 till 0,3 meter från örat. Om normen ej kan följas bör mikrofonen placeras på bröstet.

Om man gör så måste man tänka på att vid mätningen inte ställa sig för nära andra människor eftersom mikrofonen kan komma att bli avskärmad av personer som "skymmer" ljudkällan. Är det mycket tätt med folk så kan en hög placering i håret eller på axeln vara nödvändig. Här är konstaterat att inte i nämnvärd omfattning påverka mätresultatet.

Man bör så långt som möjligt använda porösa klädmaterial såsom ylletroja etc. Hårdare reflekterande material som t.ex. en skinnjacka kan påverka mätningen.

Givetvis skall då även dosimetern anbringas dolt på kroppen eller i en ficka.

Gör en notering vid mätningen om mikrofonplacering och klädsel.

Mikrofonplacering och utvärdering av resultat

I praktiken är mikrofonplacering på bröstet enligt ovan vad som är mest praktiskt genomförbart när mätningen ska utföras diskret med en liten dosimeter i fickan.

Riktvärdena i Socialstyrelsens SOSFS 1996:7 ska också jämföras med resultat av mätning med just denna mikrofonplacering.

Placeringen innebär, trots att porösa kläder används, att mikrofonen får en viss ljudreflex. Mätaren kommer därför att visa ett något högre dB-värde än när man mäter med mikrofonen fritt i luften (t.ex. mätare på stativ eller hållen med utsträckt arm).

---

¹ Beakta dock att ljudnivån på diskotek m.m. ofta ökar under kvällen varför inspektionsrundan i dessa fall inte bör starta alltför tidigt.

Vid mätning med dosimeter med mikrofon på bröstet kan man efter en stund² vilja komplettera med mätning med en vanlig integrerande ljudnivåmätare. Man kan då avläsa ljudnivån under pågående mätning (vilket inte alla dosimetrar medger) och kan även visa ljudnivån för verksamhetsutövaren. Vid behov kan man då också ge ett muntligt råd om att omedelbart sänka volymen.

Man håller då den integrerande ljudnivåmätaren så att dess mikrofon ligger an lätt mot bröstet, i ungefär samma position som dosimeterns mikrofon. Då får man helt jämförbara värden som inte behöver justeras för uteblivna reflexer.

Rapportering

I rapporten bör följande framgå:

- Tidpunkt för mätningen.
- Mätposition(er)
- Vilken verksamhet som försiggick, vilka artister etc.
- Vilken apparatur som använts.
- Hur mätutrustningen applicerats.
- Hur mätpersonen varit klädd.
- Vem som utfört mätningen.
- Vilka mätvärden som uppmätts - minst värden för maximalt (LAF MAX) och ekvivalent (LAeq,T) ljudnivå
- Om barn varit närvarande, hur många och var.
- Eventuella reaktioner från kringboende.

Givetvis blir en sådan rapport en offentlig handling.

Exempel på inspektionsmeddelande/mätprotokoll ges i bilaga 7. Rapporten kan alternativt utgöras av renskrivet inspektionsprotokoll enligt handledningens bilaga 2, kompletterat med en kort text som informerar om syftet med mätningen och en sammanfattning av resultatet.

---

² Man bör vänta med att plocka fram den större ljudnivåmätaren tills man hunnit mäta diskret i minimum 5 minuter, förhoppningsvis utan uppmärksamhet från den som sköter ljudanläggningen.

Systemkrav Mätutrustning

Skall: Dosimeter eller integrerande ljudnivåmätare kan användas. Instrumentet skall minst uppfylla specifikationer för typ 2 instrument enligt IEC 651.

Bör: Instrument av typ 1 rekommenderas eftersom dessa har en större noggrannhet än typ 2 instrument. Dosimeter rekommenderas.

Dosimeter:

Skall: Om dosimeter används skall denna uppfylla kraven enligt IEC 1252.

Bör: Den bör även ha möjlighet att registrera överstyrning till följd av impulsjud.

Det är även intressant att kunna logga mätningen för att till exempel se antalet tillfällen då ekvivalent och maximal ljudnivå överskridits samt för att i efterhand kunna skilja olika händelser åt. Till exempel musiken på en konsert från efterföljande fyrverkeri.

De fysiska dimensionerna bör hållas nere eftersom man bör kunna använda den dolt.

Integrerande ljudnivåmätare:

Skall: Om ett integrerande instrument används skall detta uppfylla kraven för typ 2 instrument enligt IEC 804.

Bör: Samma som för dosimetrar

Mätmikrofon:

Skall: Mätmikrofonen skall matcha kraven för respektive mätinstrument.

Bör: Vid val av mätmikrofon bör man dessutom beakta att den fysiska storleken medger att den kan gömmas i kläderna eller i håret.

Övrigt:

Många instrument har idag möjlighet att överföra data till PC för senare bearbetning. Detta är inget krav, men kan många gånger bli intressant att kunna klara.

Leverantörer av instrument:

<i>Leverantör</i>	<i>Fabrikat</i>	<i>Telefon</i>
Acoutronic	Larson Davis	08 - 765 02 80
Brüel & Kjær	Brüel & Kjær	08 - 449 86 00
Mätforum	Quest	08 - 82 25 50
Saven	Norsonic, Rion, 01dB	08 - 473 50 00

På nästa sida redovisas några modeller som dessa leverantörer har i sitt sortiment.

Hyra instrument

Det finns också möjlighet att hyra instrument. Kontakta Yrkes- och miljömedicin i Göteborg tel 031-335 48 00 eller Hörselvården i Borås tel 033 - 616 18 40. Eller hör med någon av de akustikkonsulter som omnämns i bilaga 1 till denna handledning.

Lån/hyra mellan miljökontor kanske också kan vara en möjlighet. Eventuellt kan uppgifter om detta komma att läggas ut på Miljösamverkans hemsida.

Aktuell utrustning:

Information från ovan nämnda leverantörer sammanställd enligt nämnda systemkrav:

Modell	IEC 651	IEC 1252	Registrerar överstyrning	Loggar antal över visst värde	PC interface	Dimension mätare mm	Dimension mikrofon
Larsson Davis Spark 703 / 706	Typ 2	Ja	Ja	Ja	Ja	30x60x140	3/8"
Brüel & Kjær 4436	Typ 2	Ja	Ja	Ja	Ja	137x79x22	Slang ca 3-4 mm Ø
Quest Q-50	Typ 2	Ja	Nej	Nej	Nej	114x70x40	Ø 8mm
Quest Q-100	Typ 2	Ja	Nej	Ja - i PC	Ja	114x71x26	Ø 8mm
Quest Q-200	Typ 2	Ja	Nej	Nej	Nej	140x70x40	Ø 8mm
Quest Q-300	Typ 2	Ja	Nej	Ja - i PC	Ja	140x70x40	Ø 8mm
Quest Q-400/Q-500	Q-400 Typ 2 Q-500 Typ 1	Ja		Ja - i PC	Ja	140x70x40	Q-400 Ø 8mm Q-500 ½"
01dB Sie95	Typ 2	Ja	Nej	Ja - i PC	Ja	110x65x33	Ø 9mm

Bilaga 4

Exempel på hur en kommunal bullerpolicy kan utformas

Detta exempel är från Trollhättans kommun, där beslut enligt nedan tagits i kommunstyrelsen 2000. Ärendebeskrivningen har här kompletterats och modifierats något för att bli mer allmängiltig.

Beträffande punkt 3 i beslutet så kan man som ett alternativ kanske i stället ta med att den som ansvarar för verksamheten också genom egna mätningar under arrangemanget ska försäkra sig om att riktvärdena inte överskrids.

Ärendebeskrivning

Miljökontoret, Fastighetskontoret och Kultur- och utbildningsförvaltningen har gemensamt arbetat med hur man bäst förhindrar att besökare på diskotek, konserter mm utsätts för alltför höga ljudnivåer. Arbetet har lett fram till ett förslag till "Riktlinjer för höga ljudnivåer vid diskotek, konserter mm arrangerade av ..... kommun eller där kommunen upplåter lokal eller mark för evenemang med musik".

Bakgrunden till förslaget är att hörselskador, däribland tinnitus och ljudöverkänslighet, till följd av högt buller på diskotek, konserter m.m. har ökat på senare år. Många riskerar livslånga hörselskador och det är en angelägen hälsoskyddsfråga att motverka detta. Såväl ekvivalentnivån som maximala ljudnivån bör ligga under de värden Socialstyrelsen rekommenderar. De riktvärden som ges i detta förslag är identiska med Socialstyrelsens.

Miljönämnden kan, som ett led i tillsynen enligt miljöbalken, ge råd eller förelägganden om begränsningar av bullernivån i enskilda fall. Sådan tillsyn kan och måste bedrivas även fortsättningsvis. Men genom att anta en policy enligt förslaget stärks det förebyggande arbetet då berörda arrangörer på ett tidigt stadium får klart för sig vilka bullerbegränsningar som måste iakttas.

Beslut

1. Kommunal nämnd och förvaltning som upplåter lokal eller markområde för evenemang där musik förekommer eller som själv eller tillsammans med annan arrangerar sådant evenemang, bör genom avtalsföreskrifter eller på andra lämpliga sätt tillse att ingen åhörare vid evenemanget utsätts för högre ljudnivå än 115 dB(A) fast vid intermittent buller och 100 dB(A) Leq vid kontinuerligt buller. Vid evenemang där åhörarna huvudsakligen är barn får ljudnivån inte överstiga 90 dB(A) Leq vid kontinuerligt buller. Föreningar som erhåller kommunala bidrag omfattas också av ovanstående.
  2. Ansvarig nämnd eller förvaltning bör tillse att den som ansvarar för ljudanläggningen vid evenemang som avses under punkt 1 ovan har en för ändamålet lämplig kompetens.
  3. Kultur- och utbildningsförvaltningen och samhällsbyggnadsnämnden får i uppdrag att i avgiften för markupplåtelsen även lägga in kostnaden för kontroll av bullernivån.
-

Bilaga 5

Mall till yttrande till polismyndighet

Här finns tre exempel, från Göteborg, som bör kunna fungera som mallar i de flesta fall.

- Ett exempel avser yttrande om offentlig tillställning
- Det andra avser danstillställning.
- Det tredje gäller tillstånd till fyrverkeri.

Givetvis kan man behöva göra ett urval av vilka punkter som ska tas med i det enskilda fallet.

Datum: Till Polismyndigheten i Västra Götaland
Diarienummer:

Yttrande

Ansökan om tillstånd för offentlig tillställning

Sökande:
Tillställning:
Plats:
Tid:

Ansökan tillstyrks under följande förutsättningar:

Musik och buller

- Arrangören skall tillse att inga åhörare vid evenemanget utsätts för högre ljudnivåer än
  - 115 dBA max vid intermittent buller och
  - 100 dBA vid kontinuerligt buller.

Syftet med dessa krav är att förebygga hörselskador. Dessa krav gäller även för eventuellt anordnande av fyrverkeri.

- Vid evenemang som främst riktar sig till barn och barnfamiljer bör ljudnivån vid kontinuerligt buller vara lägre och ej överskrida 90 dBA.
- Livemusik får ej förekomma efter kl 24.00 fredag-lördag samt kl 23.00 övriga dagar.
- Ljudnivån från serveringstält och diskotek skall anpassas så att följande nivåer ej överskrids vid närliggande bostäder:
Utomhus nattetid efter kl 22.00 vid bostäder:
  - Ekvivalent ljudnivå 40 dBA
  - Maximal ljudnivå 55 dBA
- Ljudnivåkonsult bör anlitas så att bästa placering av scener och högtalare ur ljudnivåsynpunkt erhålls. Viktigt är att dessa riktas in och skärmas av så att ljudet främst träffar publiken och i så ringa grad som möjligt sprids till omgivningen.
- Då byggnation och nedmonteringar planeras ske nattetid är det synnerligen angeläget att detta arbete utförs på sådant sätt att närboende inte besväras av buller.

Livsmedel, renhållning, hygien

- Ansvarig för eventuell livsmedelshantering skall hos Miljöförvaltningens livsmedelsavdelning ha erhållit särskilt livsmedelstillstånd innan verksamheten påbörjas.

- Renhållningen skall skötas så att inga olägenheter uppstår. Skötselrutiner skall finnas.
- Utöver de permanenta inrättningarna krävs det minst en toalett och minst en urinoar per 400 personer.
- För livsmedelspersonal erfordras separata toaletter. Frågor om livsmedelspersonal handläggs av Miljöförvaltningens livsmedelsavdelning.
- Handtvättmöjligheter skall finnas i eller i anslutning till toaletterna och urinoarerna. Vid toaletterna för livsmedelspersonal skall det finnas tillgång till varmvatten.
- Toaletternas placering skall skyltas på ett mycket tydligt sätt.
- Toaletterna och urinoarer skall om möjligt vara anslutna till el-, vatten- och avloppsnät.
- Urinoarer kan även utbytas mot "ränna" med motsvarande kapacitet.
- Skötselrutiner skall finnas så att en god hygienisk standard kan upprätthållas.

Övrigt

- Arrangören informerar närboende om de planerade aktiviteterna.

Upplysning

Vi vill informera om att Miljönämnden har möjlighet att ta ut en tillsynsavgift för tillsyn enligt miljöbalken. Avgiften tas ut enligt bestämmelserna i miljöbalken som trädde i kraft den första januari 1999. Taxan är fastställd av Kommunfullmäktige och uppgår för närvarande till ..... kr/timme. Tillsyn som enbart kan ske mellan klockan 18.00 och 07.00 eller lördag och söndag/helgdag debiteras med ..... kr/timme (förhöjd timavgift).

På Miljönämndens vägnar

Miljöinspektör

E-post:

Tfn:

Datum:
Diarienummer:

Till Polismyndigheten i Västra Götaland

Yttrande

Ansökan om tillstånd för offentlig tillställning (danstillställning)

Sökande:
Tillställning:
Plats:
Tid:

Ansökan tillstyrks under förutsättning:

- att tobakslagens bestämmelser efterlevs, d v s om lokalen ej är rökfri skall det finnas områden där rökning är förbjuden.
- att ljudnivån där publiken vistas begränsas till
  - intermittent 115 dBA max
  - kontinuerligt 100 dB Leq
- att aktiviteterna bedrivs på sådant sätt att olägenhet ej uppkommer för närboende genom buller eller annan störning.

Upplysning

I en restaurang, café o.dyl. med fler än 50 sittplatser inklusive barstolar skall det finnas sittplatser inom ett eller flera områden där rökning är förbjuden. Miljöförvaltningens bedömning är att dessa skall omfatta minst 30% av totala antalet sittplatser för att uppfylla nuvarande regelverk.

Vi vill även informera om att Miljönämnden har möjlighet att ta ut en tillsynsavgift för tillsyn enligt miljöbalken. Avgiften tas ut enligt bestämmelserna i miljöbalken som trädde i kraft den första januari 1999. Taxan är fastställd av Kommunfullmäktige och uppgår för närvarande till .... kr/timme. Tillsyn som enbart kan ske mellan klockan 18.00 och 07.00 eller lördag och söndag/ helgdag debiteras med ... kr/timme (förhöjd timavgift).

På Miljönämndens vägnar

Miljöinspektör
E-post:
Tfn:

Datum:
Diarienummer:

Till Polismyndigheten i Västra Götaland

Yttrande
Ansökan om tillstånd för fyrverkeri

Sökande:
Tillställning:
Plats:
Tid:

Ansökan tillstyrks under förutsättning att:

- Ljudnivån från fyrverkeriet vid närliggande bostäder ej överskrider 55 dBA maximal ljudnivå efter klockan 23.00 fredag, lördag och helgdag och klockan 22.00 övriga dagar.
- Arrangören skall tillse att inga människor utsätts för högre ljudnivåer än 115 dBA maximal ljudnivå.
- Arrangören informerar närboende om de planerade aktiviteterna.

Upplysning

Vi vill informera om att Miljönämnden har möjlighet att ta ut en tillsynsavgift för tillsyn enligt miljöbalken. Avgiften tas ut enligt bestämmelserna i miljöbalken som trädde i kraft den första januari 1999. Taxan är fastställd av Kommunfullmäktige och uppgår för närvarande till ..... kr/timme. Tillsyn som enbart kan ske mellan klockan 18.00 och 07.00 eller lördag och söndag/ helgdag debiteras med ..... kr/timme (förhöjd timavgift).

På Miljönämndens vägnar

Miljöinspektör
E-post:
Tfn:

Bilaga 6

Generell mall för yttrande/upplysning om buller

Denna mall kan, med lämplig ingress som anpassas efter sammanhanget, användas i bl.a. följande fall:

Livsmedelsärenden. Information t.ex. i samband med godkännande av livsmedelslokal.

Anmälningspliktiga lokaler/anläggningar, t.ex. gym. Upplysning i svar på inkommen anmälan.

Yttranden i alkoholärenden.

Bygglov. Granskningsutlåtanden till byggnadsnämnden.

Skydd mot hörselskador från musik m.m.

- Arrangören/sökanden/innehavaren ska tillse att inga åhörare vid evenemanget/i lokalen/verksamheten utsätts för högre ljudnivåer än
  - 115 dBA max vid intermittent buller (maximalnivå) och
  - 100 dBA vid kontinuerligt buller (ekvivalentnivå).
- Vid evenemang som främst riktar sig till barn och barnfamiljer ska ljudnivån vid kontinuerligt buller vara lägre och ej överskrida 90 dBA.

Undvikande av bullerstörning för närboende

Verksamheten ska bedrivas på sådant sätt att olägenhet inte uppkommer för närboende genom buller eller annan störning.

Följande ljudnivåer, orsakade av verksamheten, ska underskridas.

Utomhus nattetid efter kl 22.00 vid bostäder:

- Ekvivalent ljudnivå 40 dBA
- Maximal ljudnivå 55 dBA

Inomhus i bostäder

- Ekvivalent ljudnivå 30 dBA (25 dBA, se Anm!)
- Maximal ljudnivå 45 dBA

Anm: Om klagomål uppkommer, eller störningar av andra skäl befaras, kan en närmare bedömning av ljudnivån och eventuell ändring av godtagbara högsta ljudnivåer behöva göras. Detta gäller särskilt om det finns mycket lågfrekvent ljud (t.ex. bastoner från musik).

Miljönämnden kan om risk för bullerskador eller störningar konstateras med stöd av miljöbalken meddela föreläggande om begränsning av eller förbud mot verksamheten.

Bilaga 7

Mallar till inspektionsmeddelande/mätprotokoll, skrivelse om klagomål, kommunikation inför föreläggande och föreläggande

Följande delvis fingerade exempel, från Göteborg och Trollhättan, bör kunna tjäna som mallar i många fall. Dessa exempel är medtagna:

- *Inspektionsmeddelande/mätprotokoll.* Kan användas som mall för skrivelse till verksamhet efter genomförd inspektion. Här ges två exempel. Ett alternativ är även att använda ett renskrivet inspektionsprotokoll enligt bilaga 2 i denna handledning som bilaga till ett kort följebrev.
- *Brev om klagomål.* Kan användas för att tillskriva t.ex. en innehavare av diskotek efter att klagomål framförts till miljökontoret, innan inspektion.
- *Kommunikation* inför föreläggande. Här ges tre exempel. Exempel 1 är efter inkommet klagomål+inspektion, 2 efter inspektion, 3 ett mer generellt exempel.
- *Föreläggande,* enligt 26 kap. 9 § miljöbalken om ljudnivåer för konserter ..... Detta är exempel på ett förebyggande föreläggande, vilket är möjligt och ibland kan vara lämpligt. Givetvis kan det bara användas i enskilda ärenden. Någon möjlighet att införa lokala föreskrifter av detta slag finns inte.

Exemplet bör kunna vara användbart som mall, efter erforderliga justeringar, också för förelägganden om högsta bullernivåer i andra situationer än det exemplet avser.

Protokoll över ljudnivåmätning

Bilaga:

Adress mätplats Tongatan 3		Diarienummer xxxx-01
Klagande, namn och adress B. Stämgaffel		
Störningskälla Diskoteket Takten		Adress Tongatan 3
Undersökare Inspektör Bång	Datum xx-xx-xx	Mätperiod 01.00-01.30
Närvarande vid undersökningen	Mätinstrument typ dB mätutrustning	Kalibrering Ja
Bakgrundsbuller -		
Noteringar Under mätperioden utfördes tre stycken 5-minutersmätningar samtliga på dansgolvet.		

Mikrofonplacering	Ljudkälla	dB(A) Maximalt	dB(A) Ekvivalent	Anmärkning
Kavajslag	Diskomusik	117	105	Mätning 1
Kavajslag	Diskomusik	114	100	Mätning 2
Kavajslag	Diskomusik	119	107	Mätning 3

Detaljer, mätning nr	Start kl	stopp kl	Anmärkning/kommentar
1			
2			
3			

<p>Bedömning Miljöförvaltningen anser att följande ljudnivåer inte får överskridas vid någon publikplats: maximal ljudnivå 115 dBA, ekvivalent ljudnivå 100 dBA.</p> <p>Mätningen visar att ljudnivån under två 5-minutersperioder med god marginal överskrider dessa nivåer och därmed utgör en allvarlig risk för diskotekets besökare. Ni uppmanas därför att omedelbart anpassa ljudnivån i lokalen så att ovanstående nivåer ej överskrids.</p>	
Göteborg den XX oktober 2000	Underskrift

Handläggare

Verksamhetsutövarens

Datum

namn

adress

Diarienummer

**Bullermätning på Verksamhetens namn / Aktivitet samt datum.
Fastighetsbeteckning, kommun.**

Ärendebeskrivning

Med anledning av att Miljönämnden beslutat om ljudnivåer för **xxxxxxxxxxxxfestivalen** den **xxxxxx xxxxx** utfördes stickprovsmätningar för att kontrollera om föreläggandet efterlevdes. **Verksamhetsutövarens namn** har under helgen lånat Miljökontorets bullerindikator för att själva kunna mäta in ljudnivåerna. **Verksamhetsutövarens namn** har också informerats om att Miljökontoret sannolikt kommer att utföra stickprovsmätningar.

Överskridanden har konstaterats vid tre olika scener/dansgolv inne på festivalområdet. För resultat se tabell nedan.

Verksamhet	Aktivitets/ arrangörens namn och datum
Mätpersonal	
Mätinstrument	
Mätinställningar	dB(A)eq
Mätpunkter	1 Ladan ca 2 meter framför högtalare 2 Ladan ca 2 meter framför högtalare 3 Ormgropen (teknodisko) ca 1 meter framför högtalare 4 Stora scenen ca 3 meter framför högtalare
Bakgrundsnivå	xx dB(A)eq mättid 60 sek. inklusive trafik uppmätt vid bostadshus som ligger vid tennisbanan
Restid	xx min
Arbetstid mätning	kl. xx.xx—xx.xx Summa mättid x timme
Kommentarer	

Datum	Klockan	Mättid	dB(A)eq	Mätpunkt	Kommentar
00-05-27	23.58	5 min 30 sek	108	1	
00-05-28	00.05	5 min	106	2	
00-05-28	00.14	5 min	107	3	
00-05-28	00.25	5 min	106	4	

Miljökontorets synpunkter

Ni har som arrangör fått låna bullerindikator av Miljökontoret för att kunna ställa in ljudnivåerna så att överskridande av förelagda ljudnivåer inte ska ske.

Mätningen visar att ni inte har klarat av att hålla de förelagda ljudnivåerna inne på festivalområdet genom egenkontroll.

Då de i föreläggandet fastställda ljudnivåerna inte har följts kommer Miljönämnden att besluta om föreläggande om ljudnivåer förenat med vite samt utöka kravet på egenkontroll vid kommande arrangemang.

Debitering av tillsynsavgift meddelas i särskilt beslut.

MILJÖKONTORET

Handläggarens namn
Miljöinspektör

Närmiljöavdelningen

Datum: 2001-xx-xx

Diarienum: xxxx/01

Verksamhetens

namn

adress

Klagomål framfört till Miljöförvaltningen

För kännedom meddelas att en av Era besökare framfört klagomål till Miljöförvaltningen angående höga ljudnivåer vid .....

Innan vi utreder ärendet är vi tacksamma för Er kommentar eller besked om eventuell åtgärd. Kontakta Miljöförvaltningen snarast, dock senast den ..... Under tecknad träffas säkrast måndagar, tisdagar och torsdagar mellan klockan 8.30 och 9.30.

Det förekommer ibland höga ljudnivåer på konserter, diskotek och andra evenemang. Ibland är ljudnivåerna så höga att det t o m finns risk för att hörselskador kan uppstå. Redan 1996 utgavs Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS1996:7 där det bl a redovisas ljudnivåer som om de överskrids kan utgöra risk för hörselskador, t ex tinnitus.

Dessa nivåer är:

Maximal ljudnivå   115 dBA

Ekvivalent ljudnivå   100 dBA

Vid evenemang som främst riktar sig till barn och barnfamiljer bör den ekvivalenta ljudnivån vara lägre och ej överskrida 90 dBA.

Miljöförvaltningen anser att dessa nivåer inte får överskridas!

Vi vill även informera om att Miljönämnden har möjlighet att ta ut en tillsynsavgift vid handläggningen av befogade klagomål. Avgiften tas ut enligt bestämmelserna i miljöbalken som trädde i kraft den första januari 1999. Taxan är fastställd av Kommunfullmäktige och uppgår för närvarande till 700 kr/timme. Tillsyn som enbart kan ske mellan klockan 18.00 och 07.00 eller lördag och söndag/helgdag, debiteras med 1050 kr/timme (förhöjd timavgift).

Med vänlig hälsning

Miljöinspektör

E-post:

Tfn:

Närmiljöavdelningen

Datum: 2001-xx-xx

Diarienum: xxxx/00

Diskotek Takten

Tongatan 3

400 00 GÖTEBORG

Föreläggande enligt miljöbalken om åtgärder mot höga ljudnivåer på Diskotek Takten, Tongatan 3

Rubricerade ärende kommer att behandlas vid Miljönämndens sammanträde den **dag månad år**.

En av Diskotek Taktens gäster, framförde den **dag månad år** klagomål avseende höga ljudnivåer i **Diskotek Taktens** lokaler.

Ni informerades om klagomålet i skrivelse daterad den **dag månad år**.

Bullermätning utfördes den **dag månad år**, se bilagda protokoll daterat den **dag månad år**.

Mätningarna påvisade att ljudnivåerna i diskotekets lokaler mycket kraftigt överskrider acceptabla värden.

Gällande krav på ljudnivåer framgår av mätprotokoll daterat den **dag månad år**.

Ni bereds härmed möjlighet att senast den **dag månad år** inkomma med yttrande i ärendet.

Göteborg den **dag månad år**

B. Bång
Miljöinspektör

Närmiljöavdelningen

Datum: 2001-xx-xx

Diariernr: xxxx/00

Diskotek Takten

Tongatan 3

400 00 GÖTEBORG

Föreläggande enligt miljöbalken om åtgärder mot höga ljudnivåer på Diskotek Takten, Tongatan 3

Rubricerade ärende kommer att behandlas vid Miljönämndens sammanträde den **dag månad år**.

Vid Miljöförvaltningens inspektion den **dag månad år** uppmättes alltför höga ljudnivåer i **Diskotek Taktens** lokaler.

Ni informerades om resultatet av mätningarna redan samma kväll samt i skrivelse daterad den **dag månad år**. Ni uppmanades att omedelbart anpassa ljudnivåerna enligt gällande krav.

Bullermätning utfördes ånyo den **dag månad år**, se bilagda protokoll daterat den **dag månad år**.

Mätningarna påvisade att ljudnivåerna i diskotekets lokaler fortfarande mycket kraftigt överskrider acceptabla värden.

Gällande krav på ljudnivåer framgår av mätprotokoll daterat den **dag månad år**.

Ni bereds härmed möjlighet att senast den **dag månad år** inkomma med yttrande i ärendet.

Göteborg den **dag månad år**

B. Bång
Miljöinspektör

Handläggare

Verksamhetsutövarens namn

Datum

adress

Diarienummer

Kommunikation

Med anledning av er musikverksamhet på *verksamhetsnamn* har Miljökontoret upprättat ett förslag till föreläggande att följa vissa ljudnivåkrav för att förebygga olägenheter (bilaga).

Ni ges nu tillfälle att yttra er i ärendet. Eventuellt yttrande ska ha inkommit till Miljökontoret **senast datum**.

Information

För handläggning av detta ärende debiteras avgift enligt av kommunfullmäktige fastställd taxa. För närvarande är taxan **xxx** kr/timme. Vid tillsyn efter klockan **18.30** vardagar samt lördagar, söndagar och helgdagar är taxan **xxx** kronor per timme.

MILJÖKONTORET

Handläggarens namn

Miljöinspektör

Bilaga: förslag till föreläggande om begränsning av ljudnivåer

---

Handläggare	XXXXXXXXXXXXXXXXXX	Arrangör
Datum	XX-XX-XX	Adress
Diarienummer	XXXX-XXXX-X	Postadress

DELEGATIONSBeslut

Föreläggande enligt 26 kap. 9 § miljöbalken om ljudnivåer för konserter i lokalens benämning, på fastigheten XXXXX, XXXXX kommun

Ärendebeskrivning

Arrangörsbolagets namn, gatuadress eller postbox, postadress, org nr xxxxxx-xxxx arrangerar och bedriver konserter i Skandinavien. Någon/några gånger per år arrangeras konserter även i xxxxxxxxxxx kommun. Eftersom ljudnivåerna på konserter kan vara mycket höga finns det anledning att förebygga risken för hörselskador och tinnitus genom att reglera ljudnivåerna i ett föreläggande.

Tillämplig lagstiftning

Miljöbalken är tillämplig på alla typer av verksamheter eller åtgärder som motverkar miljöbalkens mål. När det gäller verksamheter t.ex. konserter som kommer att arrangeras i xxxxxxxxxxx kommun har den lokala Miljönämnden tillsynsansvar. I miljöbalkens andra kapitel regleras de generella hänsynsregler som alla och envar skall följa då de bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som riskerar orsaka skada eller störningar till omgivningen.

Musikunderhållning, konserter och liknande är att betrakta som en sådan verksamhet som riskerar medföra olägenheter eller risker för skador varvid Miljöbalken blir tillämplig. Med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig (Miljöbalken 9 kapitlet 3 §).

Miljökontorets bedömning

Miljökontorets bedömning är att vid så höga ljudnivåer som ibland förekommer på konserter finns risk för hörselskador eller tinnitus. Redan vid ljudnivåer över 85 dB(A) finns det risk för att hörselskador uppstår. Det kan t.ex. räcka med mindre än en sekunds ljudnivå över 115 dB(A) för att en permanent skada ska uppkomma. Risken kan inte bedömas som ringa även om det rör sig om en enstaka konsert. Miljökontoret anser därför att det finns skäl att reglera ljudnivån. Som stöd för bedömningen finns bl a socialstyrelsens allmänna råd 1996:7 Buller inomhus och höga ljudnivåer.

Kommunikation

Miljökontoret har upprättat ett förslag till beslut daterat xxxxxxx som har tillsänts arrangörens namn för kännedom och möjlighet till yttrande. Något yttrande har inte inkommit.

Alt.formulering

Miljökontoret har upprättat ett förslag till beslut daterat xxxxxxx som har tillsänts arrangörens namn för kännedom och möjlighet till yttrande. Miljökontoret har fått in önskemål

om ett förtydligande i beslutsformuleringen så att det klart framgår vid vilka tillfällen **arrangörens namn** är skyldig att följa föreläggandet. En sådan ändring är genomförd.

Beslut

Miljönämnden beslutar med stöd av 26 kapitlet 9 § miljöbalken och hänvisning till 2 kapitlet miljöbalken att förelägga **arrangörens namn och adress** organisationsnummer **xxxxxx-xxxx**

alt 1:

att bedrivande av konsertverksamhet på **lokalens benämning**, inom fastigheten **xxxxxxxx, xxxxxxxx** kommun ska ske enligt nedanstående villkor:

alt 2:

att i de fall **namn på lokalinnehavarens firma** står som arrangör av konsertverksamhet på **lokalens namn**, inom fastigheten **xxxxxxx**, xxxxxxxxs kommun gäller nedanstående villkor:

- Verksamheten ska bedrivas på sådant sätt att ljudnivån på publikplats, orsakad av verksamheten, inte överstiger följande ljudnivåer:
Högst 100 dB(A) ekvivalent ljudnivå.
Högst 115 dB(A) maximal ljudnivå.
- Verksamhetsutövaren har ansvar enligt 26 kap 19 § miljöbalken att själv kontrollera ljudnivån och förebygga att störningar uppstår.
- Förelagda ljudnivåer gäller inne i konsertlokalen på publikplats.

Föreläggandet skall följas oavsett om Miljöförvaltningen utför kontrollmätningar eller ej.

Beslutet ska gälla omedelbart även om det överklagas.

Information

För handläggning av detta ärende debiteras avgift enligt av kommunfullmäktige fastställd taxa. För närvarande är taxan **xxx** kr/timme.

MILJÖNÄMNDEN

Delegat

Titel

Bilaga: Hur man överklagar

Huvudmän

Länsstyrelsen i Västra Götaland, Västra Götalandsregionen, Kommunförbunden i länet, kommunernas miljökontor

Adress

Miljösekretariatet Västra Götalandsregionen
Box 1726 501 17 Borås Tel 033-17 48 00

Hemsida

www.vgregion.se/miljo/miljosamverkan

Projektledare

Lasse Lind Tel 0532-714 47 lind.lasse@telia.com